

קהילה המבוססת על שירותים לילדים בגיל הרך: שילוש הזהב של הגישות הא-פורמאלית, הבלתי פורמאליות והפורמאלית

תקציר

חינוך וטיפול בילדי הגיל הרך (Early Childhood Education Care, ECEC) הנתמך על ידי הקהילה מתאפיין בכך שהשירות נתפס כנכס קהילתי. חינוך זה מיטיב לא רק עם ילדים אלא עם הוריהם ומשפחותיהם, ואופן קבלת החלטות לגביו מתבצע בשיתוף פעולה ומעורבות של בעלי ענין רבים. יש לציין כי למרות שיח ההנגשה וההכללה, לרוב, לא נעשה שימוש במשאבים הקהילתיים והמשפחתיים גם במסגרות החינוך בגיל הרך. מרבית מעצבי המדיניות עדיין סבורים שהמשאבים הקהילתיים הינם נחותים מאלה המוצעים על ידי סביבה פורמאלית. התייחסות זאת אינה יעילה בעליל ומתעלמת מהעובדה כי התפתחות הילדים מתרחשת במגוון של סביבות שונות.

לאור האמור, ניתן לחלק את החינוך והטיפול בילדי הגיל הרך ל- 3 סוגים:

1. חינוך א-פורמאלי (Informal Education): כל הפעילויות שאינן מתרחשות תחת פיקוח רשמי או על סמך נהלים רשמיים. חינוך וטיפול א-פורמאלי בילדי הגיל הרך מתרחש במשפחות, במסגרת של קשרים בין-אישיים ובקהילה. יש לציין את ההשפעה הניכרת של חינוך וטיפול א-פורמאלי בילדי הגיל הרך, בהתייחס למסרים הנקלטים מהתקשורת.

2. חינוך לאפורמאלי (Non-formal): מתייחס לכל הפעילויות אשר מתרחשות על בסיס הסכמים או נהלים, אך ללא התערבות ציבורית משמעותית, ולעתים קרובות אף על בסיס התנדבות. כאלה הם קבוצות הורים, תכניות לביקורי בית, תכניות חינוך מחוץ למסגרת הממוסדת ופעילות של ארגונים קהילתיים.

3. חינוך פורמאלי (formal Education): חינוך המתרחש באמצעות מורים שקיבלו הסמכה רשמית על ידי מסגרות פורמאליות של המדינה ובהסתמך על סטנדרטים ותכניות לימודים רשמיות. ניתן להצביע על מספר מאפיינים משותפים לגישות הא-פורמאלית והלא פורמאלית:

- התייחסות הוליסטית לילד, ללא חלוקות מלאכותיות
- דגש מופחת על חלוקת ילדים לפי גיל
- עלות נמוכה יחסית (בדרך כלל)
- הסתמכות על חוזקות הילדים ועל הצדדים החזקים של משפחות וקהילות ברור שלכל צורות החינוך בילדי הגיל הרך יש תפקיד חשוב בחיי הילדים ומשפחותיהם, ולכן יש להעניק לגישות הא-פורמאלית והלא-פורמאלית את המעמד המגיע להן.

התקציר מבוסס על המאמר:

Jualla, R., & van Oudenhoven, N. (2010). Community-based early year's services: The golden triangle of informal, non-formal and formal approaches. *Psychological Science and Education*, 3, 22-31.

ישנה חשיבות רבה לביצוע ולהערכה של פעילות לא פורמאלית. להלן, דוגמה לאופן הביצוע של הערכה על פעילות של קבוצת משחק של ילדים בגילאי 3-5, בשכונת מצוקה אשר מופעלת על ידי ארגון קהילתי בעזרת מתנדבים. הפעילות של הילדים הוערכה על פי מספר ממדים שכללו מספר קריטריונים זהים, כמפורט להלן:

א. יחס ידידותי כלפי ילדים

1. הילדים נהנים
2. ראש הקבוצה מקשיבה לכל ילד
3. ילדים אינם מקבלים עונש פיסי
4. הקבוצה פתוחה לילדים בעלי מוגבלויות
5. הפעילויות תואמות לצרכים ולפוטנציאל של הילדים
6. הציוד והצעצועים תואמים לצרכים ולפוטנציאל של הילדים
7. ראש הקבוצה מודעת לזכויות הילד

ב. קישוריות

1. הורים מעורבים בצורה משמעותית
2. הארגון הקהילתי תומך בראש הקבוצה
3. קהילה רחבה מודעת ליוזמה
4. קיימת מעורבות חיובית מצד השלטון המקומי
5. לראש הקבוצה יש גישה למידע הרלוונטי
6. ראש הקבוצה נמצאת בקשר עם גני ילדים
7. ראש הקבוצה נמצאת בקשר עם מפעילים של קבוצות דומות באזור

ג. ביטחון ובריאות

1. במרחב בו מתנהלת הפעילות אין חפצים מסוכנים
2. לראש הקבוצה יש גישה לטלפון למקרה חירום
3. ילדים נמצאים תחת פיקוח
4. לראש הקבוצה יש ציוד של עזרה ראשונה
5. בסביבה אין גורמים מסכנים
6. ראש הקבוצה מגיב לכל סימן של בעיה או אי שביעות רצון
7. קיימים שירותים קהילתיים בקרבת המקום

ד. צוות

1. ראש הקבוצה בעל מיומנויות מתאימות
2. קיים פיקוח נדרש
3. ראש הקבוצה זוכה לאמון מצד ההורים
4. ראש הקבוצה נהנית מעבודתה
5. ראש הקבוצה מכירה את הרקע של הילדים
6. כל חברי הצוות מכירים היטב את הילדים
7. קיים פיקוח של צד שלישי על הפעילויות

ה. קיימות

1. הפעילויות מתקיימות על פי לוח זמנים
2. ההורים מקבלים בברכה את היוזמה
3. הורים מתנדבים לקחת חלק בפעילות
4. הקהילה מקצה משאבים לפעילויות
5. הארגון הקהילתי ממשיך לספק תמיכה טכנית
6. הארגון הקהילתי ממשיך לספק מימון
7. השלטון המקומי משתתף במימון

לאור הדוגמה, מוצע לבחון את אמיתות הקריטריונים בכל ממד, וזאת על מנת שנוכל לקבל תמונה כוללת לגבי איכות הפעילות באופן כללי ובהתייחס לכל ממד. כמו כן, ניתן לעבד את הנתונים בטבלה או בדיאגרמה ועל סמך הנקודות החסרות לראות את ההבדל בין הפעילות המתבצעת בפועל-המצוי, לבין המצב האידיאלי - הרצוי.